

1. kniha Makabejská

podle Wikipedie

První kniha Makabejská (zkratka **1 Mak**) je historická kniha Starého zákona, sepsaná patrně hebrejsky krátce před rokem 104 př. n. l., která vypráví o židovském makabejském povstání (175 až 140 př. n. l.). Zachovala se pouze v řeckém překladu Septuaginty a nestala se součástí „palestinského kánonu“ hebrejské Bible (Tanachu). K jejímu obsahu se však vztahuje židovský svátek chanuka.

Původ a tradice knihy

Knihu napsal palestinský Žid, který sympatizoval s odbojem bratří Makabejských proti násilné helenizaci Palestiny a kladl velký důraz na plnění Mojžíšova zákona a chrámovou bohoslužbu v Jeruzalémě. Knihu zřejmě užívaly židovské obce a patrně v Alexandrii byla přeložena do řečtiny. Stala se součástí Septuaginty a alexandrijského kánonu, který převzaly první křesťanské církve, chápala se však jako deuterokanonická. Origenés i Jeroným dosvědčují, že byla napsána hebrejsky nebo aramejsky. V reformačních překladech Bible byly deuterokanonické knihy nejprve odděleny (jako v Kralické bibli), později je většina protestantských církví odmítla. Dnes ji jako deuterokanonickou uznávají katolické, pravoslavné a některé další církve. V židovské liturgii se o ni opírá **svátek chanuka, oslava opětovného posvěcení jeruzalémského chrámu po vítězství bratří Makabejských** (1Mak 4, 52-59).^[1]

Struktura knihy

- 1–2 příčiny konfliktu
- 3–9, 22 skutky Judy Makabejského (166–161 př. n. l.)
- 9, 23–12 skutky Jónatanovy (161–143 př. n. l.)
- 13-16 skutky Šimeónovy (143–135 př. n. l.)

Obsah knihy

První kniha Makabejská patří žánrově mezi historické knihy. Události líčí více méně v chronologickém pořádku, s velkým zaujetím pro židovský Zákon a zejména chrámovou bohoslužbu, přesto poměrně střízlivě a věcně. Její obsah tvoří dějiny židovského povstání proti násilné helénizaci (pořečtěni) Palestiny syrskými Seleukovci mezi roky 175 až 140 př. n. l. Panovník Antiochos IV. Epifanés zrušil a zakázal židovskou bohoslužbu, obřizku a sobotu (šabat) a někdy po roce 161 př. n. l. postavil v chrámu sochu boha Dia.^[1]

Povstání zahájila rodina židovského kněze Matatiáše, jehož tři synové – Juda, Jónatan a Šimeón dostali přezdívku „makabejští“ (z hebr. *makav*, průbojník^[2]). Povstání začalo jako partyzánská válka v horách, postupně ale mělo úspěch a Juda mohl vyčistit jeruzalémský chrám a obnovit v něm bohoslužbu. Po mnoha vojenských úspěších začal Juda jednat s Římany a uzavřel v Římě smlouvu o spojenectví (1Mak 8). Když roku 160 př. n. l. padl v bitvě, nastoupil po něm jeho bratr Jónatan Apfus, kterého nový král Alexander jmenoval veleknězem a jeho nástupce Démétrios II.

stanovil, aby se daně z Judska neodváděly králi, nýbrž do Jeruzaléma (1Mak 11,30-37). Po Jónatanově smrti roku 143 př. n. l. převzal vedení jeho bratr Šimeón, který nastolil mír a dosáhl mezinárodní uznání (1Mak 14-15). Zajistil si znovu římskou podporu, byl však úkladně zavražděn v Jerichu. Velekněžského úřadu se ujal jeho syn Jochanan.

Souvislosti

Bratři Makabejští tak založili novou židovskou dynastii, kněžskou a později i královskou, která vládla až do Heroda Velikého. Spojení velekněžské a královské moci však postupně mnozí kritizovali a odmítali a z tohoto protestu vzniklo mimo jiné hnutí esejců.

2. kniha Makabejská nenavazuje na líčení 1Mak, nýbrž líčí některé události téže doby z jiného hlediska a přináší nové náboženské myšlenky, například modlitby za zemřelé a vzkříšení při Posledním soudu.

Úryvky z knihy

1 41Král dal vyhlásit v celém království, že se všichni musí stát jednolitým lidem, 42 že každý musí opustit vlastní obyčeje. Všechny národy se rozkazu krále podrobily, 43 i mnohým z Izraele se zalíbila králova bohoslužba, obětovali modlám a znesvěcovali sobotu. 44 Král poslal do Jeruzaléma a do judských měst posly s vyhláškami, že budou muset žít podle zákonů, jež byly jejich zemi cizí. 45 Nařídil zrušit zápalné oběti i obětní dary a úlitby ve svatyni, znesvěcovat soboty a svátky, 46 poskvřnit svatyni a svaté věci, 47 stavět oltáře, posvátné háje a modly, obětovat vepře a nečistá zvířata, 48 syny nechat neobřezané a jejich duše poskvřňovat všemožnou nečistotou a ohavností, 49 až by byla vymýcena každá vzpomínka na Boží zákon a změněna všechna jeho ustanovení. 50 Kdo by pak nejednal podle králova zákona, nechť zemře. 51 Podobná nařízení vydal pro celé království. Nade vším lidem ustanovil dohlážitěle a judským městům nařídil, aby jedno po druhém obětovalo. 52 Mnozí z lidu se k nim připojili, všichni, kdo odpadli od Zákona a v zemi páchali zlo. 53 Izraele donutili uchýlovat se do skrýší, kdekoli se dalo najít útočiště. 54 Patnáctého dne měsíce kislevu roku stého čtyřicátého pátého Antiochos postavil na oltáři „ohyznou modlu“; podobné oltáře stavěli také v okolních judských městech 55 a pálili kadidlo u dveří domů a na ulicích. 56 Knihy Zákona, které našli, roztrhali a spálili. 57 Byla-li u někoho nalezena Kniha smlouvy nebo hlásil-li se někdo k Zákonu, byl podle královského rozsudku popraven. 58 Pohané dávali Izraeli pocítit svou moc, měsíc co měsíc vyslídili vždy někoho ve městech. 59 Každého pětadvacátého dne v měsíci obětovali na obětišti postaveném na vrchu oltáře. 60 Podle rozkazu zabíjeli i ženy, které daly obřezat své syny, 61 a kojence oběsili na jejich šjíjích. Vraždili z jejich rodin i ty, kdo děti obřezávali. 62 Mnozí v Izraeli však zůstali pevní a jen se utvrzovali v tom, že nebudou jíst nečisté. 63 Byli odhodláni raději zemřít než se poskvřnit nečistým jídlem, a znesvětit tak posvátnou smlouvu; a také zemřeli. 64 Na Izraele dolehl preveliký hněv.

I dnes jsou na mnoha místech křesťané pronásledováni, co pro ně můžeme udělat? Snažíme se i my zůstat pevní v ideálech evangelia, neděláme kompromisy s tím špatným v dnešní době?

2. Vystoupení kněze Matitjáše

1 V těch dnech povstal Matitjáš, syn Jóchanana, syna Šimeónova. Byl knězem ze synů Jójaribových z Jeruzaléma, ale bydlel v Módeínu. 2 Měl pět synů... 15 Královi lidé, nutící lid k odpadnutí, přišli také do města Módeínu, aby zde dohlédli na konání obětí. 16 Sešli se k nim mnozí Izraelci, i Matitjáš a jeho synové přišli na shromáždění. 17 Královi lidé oslovili Matitjáše: „Jsi popředním v tomto městě, jsi slavný a vlivný, máš za sebou syny a přátele, 18 předstup tedy jako první a učiň, co král nařizuje, jako to udělal lid ostatních národů i judští mužové a ti, kdo zůstali v Jeruzalémě. Pak budete královými přáteli ty i tvoji synové; poctí vás stříbrem, zlatem a mnohými dary.“ 19 Matitjáš mocným hlasem odpověděl: „I když všechny národy v králově říši krále poslouchají a každý od náboženství svých otců odpadá a podrobuje se královým nařízením, 20 já i moji synové a přátelé budeme žít podle smlouvy našich otců. 21 Bože chraň, abychom opustili Zákon a jeho ustanovení. 22 Králových nařízení neuposlechneme a od svého náboženství se neodchýlíme napravo ani nalevo!“ 23 Když domluvil, předstoupil jeden židovský muž před očima všech, aby obětoval na oltáři v Módeínu podle králova nařízení. 24 Když to Matitjáš uviděl, rozhorlil se do hloubi duše a zachvácen spravedlivým hněvem vrhl se na něho a u oltáře ho zabil. 25 Současně zabil i králova zmocněnce, který vynucoval oběti, a rozbořil oltář. 26 Horlil pro Zákon, jak to učinil kdysi Pinchas Zimrímu, synu Salómovu. 27 Potom Matitjáš provolával po městě: „Každý, kdo horlí pro Zákon a zachovává smlouvu, ať jde za mnou!“ 28 Nato on a jeho synové uprchli do hor a všechno, co měli, zanechali ve městě.

Vzpoura a úspěch

29 Do pouště tehdy odcházeli mnozí, kdo hledali právo a spravedlnost. Usazovali se tam 30 se svými dětmi, ženami a stády, neboť zlé časy na ně tvrdě dolehly.

I dnes můžeme (ovšem novozákonnímu prostředky) bojovat např. proti konzumismu a dalším jevům, které ohrožují společnost. Jak? Není potřeba také (alespoň na čas) odcházet do pouště – do ticha? Kam?

3 V čele povstání

1 Na jeho místo nastoupil jeho syn Juda zvaný Makabejský. 2 Pomáhali mu všichni bratři a ti, kdo se přidali k jeho otci, a s nadšením vedli boj Izraelců. 3 Juda rozšířil slávu svého lidu, oblékl pancíř jako obr, oděl se vojenskou zbrojí, podstupoval bitvu za bitvou a jeho meč byl záštitou celému šiku. 4 Svými činy se podobal lvu, lvímu mláděti řvoucímu na kořist. 5 Vyhledával a pronásledoval svévolníky, upaloval ty, kdo týrali jeho lid. 6 Svévolníci ze strachu před ním utíkali, budil děs u všech věrolomníků, jeho rukama se zdárně uskutečňovala záchrana. 7 Způsobil trpké chvíle mnohým králům, svými činy potěšil Jáka, navěky bude požehnaná jeho památka. 8 Procházel judskými městy, hubil v nich svévolníky, odvracel Boží hněv od Izraele. 9 Proslavil se až na konec země, přitahoval k sobě ty, kdo byli na pokraji záhuby.

Můžeme v horlivosti pro Boží zákon být fanatickými?

4 Vyčištění chrámu

36 Potom Juda a jeho bratři vyhlásili: „Naši nepřátelé jsou rozdrčení, pojďme očistit a znovu posvětit svatyni!“ 37 Všecko vojsko se shromáždilo a pochodovalo na horu

Sijón. 38 Spatřili svatyni pustou, oltář znesvěcený, brány spálené, nádvoří zarostlé křovím jako v lese nebo na hoře, kněžské místnosti zcela zpusťošené. 39 Roztrhli svá roucha a s velikým nářkem si sypali na hlavu popel. 40 Padli tváří k zemi, troubili na polnice a volali k Nebi. 41 Tehdy určil Juda oddíl, aby chránil před útokem z tvrže ty, kdo budou čistit svatyni. 42 Poté vybral bezúhonné kněze oddané Zákona, 43 aby očistili svatyni a znesvěčené kameny odnesli na smetiště. 44 Radili se, co mají dělat s oltářem zápalných obětí, který byl znesvěcen. 45 Správně se rozhodli, že jej strhnou, aby nebylo pro ně potupou, že jim jej pohané poskvrnili. Zbořili jej tedy 46 a kameny z něho uložili na vhodném místě na chrámové hoře, dokud nepovstane prorok, který by rozhodl, co se má s nimi stát. 47 Pak vzali neotesané kameny podle Zákona a postavili nový zápalný oltář podle vzoru dřívějšího. 48 Znovu zbudovali svatyni i vnitřní zařízení a vysvětili nádvoří, 49 zhotovili nové posvátné nádoby a do svatyně vnesli svícen, kadidlový oltář a stůl. 50 Na oltáři zapálili kadidlo a zažehli světla na svícnu, aby osvětlovala vnitřek chrámu. 51 Na stůl položili chleby, zavěsili závěsy a šťastně dokončili, co započali. 52 Dvacátého pátého dne devátého měsíce (je to měsíc kislev) roku stého čtyřicátého osmého vstali časně ráno 53 a na novém oltáři přinesli oběť podle Zákona. 54 Bylo to právě ve výroční den, kdy svatyni znesvětili pohané, ve kterém byla nyní znovu posvěcena zpěvem žalmů s citerami, harfami a cymbály. 55 Všechn lid padl na tvář, klaněl se a dobrořečil Nebi, že jim dopřálo zdar. 56 Osm dní slavili posvěcení oltáře, s radostí přinášeli zápalné oběti, obětovali oběti za zachránění a oběti chvály. 57 Průčelí chrámu ozdobili zlatými věnci a štítky, obnovili vstupní bránu i kněžské místnosti a zavěsili dveře. 58 Lid prožíval velikou radost, že byla odčiněna potupa způsobená pohany. 59 Juda, jeho bratři a celé shromáždění Izraele se usnesli, že každoročně, od dvacátého pátého dne měsíce kislevu budou osmidenním veselím a díkůvzdáním slavit posvěcení oltáře. 60 Tehdy také vystavěli okolo hory Sijónu vysoké hradby a pevné věže, aby pohané nemohli přijít a rozbořit je, jak to udělali předtím. 61 Dosadili tam posádku na obranu Sijónu a opevnili k jeho ochraně i Bét-súr, aby lid měl ochranu před Edómci.

Mysleme na chrám našeho nitra a chrám společenství. I tyto chrámy mohou být znesvěceny a rozvráceny. Může je posvětit Boží Duch, kterého si můžeme vyprosít. Uvažujme o vnitřním zařízení – kadidlo představuje modlitby stoupající k nebi, obětní oltář = ochotu obětovat se pro druhé, stůl na předkladné chleby=ochotu setkávat se s druhými u stolu...

8 Spojenectví s Římany

20 Juda, zvaný Makabejský, jeho bratři a židovský lid nás posílají k vám, abychom s vámi sjednali spojenectví v boji i míru, abyste nás zapsali mezi své spojence a přátele.“ 21 Toto prohlášení se Římanům zalíbilo. 22 A toto je opis usnesení, jež bylo vyryto na bronzové desky a odesláno do Jeruzaléma, aby jim tam bylo připomínkou míru a spojenectví v boji: 23 „Zdar Římanům a národu židovskému na moři i na souši na věčné časy! Ať je od nich vzdálen meč i nepřítel! 24 Kdyby však hrozila válka nejprve Římu nebo komukoli ze spojenců v celém jejich impériu, 25 pak se zúčastní boje celým srdcem i židovský národ podle příkazu chvíle.

Římané sice nyní pomohli, ale později Izrael ovládli. Není krátkozraké hledat spojenectví u lidských mocností, které se záhy mohou otočit proti nám? Neměli bychom nejprve hledat pomoc Boží?